

BİBLİYOGRAFYA :

Celâlzâde, *Tabakâtü'l-memâlik*, vr. 365*-373*; Selânikî, *Târih* (İpsirli), s. 44, 326; Peçuylu İbrâhim, *Târih*, I, 257-263; II, 236-243; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, VII, 55-73; Silâhdar, *Târih*, II, 317-318; J. Sebestyén, *Székesfehervár fölszabadulása a török uralom alól. 1686. május 19.* Székesfehervár 1929; I. Sinkovics, "Székesfehervár a török támadás előestéjén", *Székesfehervár évszádai 3, Török kor*, Székesfehervár 1977, s. 15-30; Gy. Gerő, "Istolni Belgrád építészeti emlékei", a.e., s. 105-126; I. Dorogi, *Adatok a hódoltsági kereskedelem történetéhez. A székesfehervári vámhely a török korban* (lisans tezi, 1984); *Die Steuerkonskription des Sandschaks Stuhlweißenburg aus den Jahren 1563 bis 1565, Unter Mitwirkung von I. Hunyadi bearbeitet von J. Matuz* (Islamwissenschaftliche Quellen und Texte aus deutschen Bibliotheken, herausgegeben von K.Schwarz. Band 3.), Bamberg 1986; K. Hegyi, *Székesfehervár a török korban* (Historia klub füzetek 5.), Székesfehervár 1989, s. 3-24; Cs. Veress D.-Gy. Siklósi, *Székesfehervár, a királyok városa*, Budapest 1990; G. Gömöry, "Székesfehervár visszavétele 1601-ben és újbóli elvesztése 1602-ben", *Hadtörténelmi Közlemények*, V (1892), s. 299-322, 609-635; I. Karácson, "Királyaink síremlékeinek elpusztulása", *Századok*, XLV (1911), s. 365-366; E. Vass, "Források a Székesfehervári szandzsák történetéhez 1543-1688", *Fejér Megyei Történeti Évkönyv*, sy. 19, Székesfehervár 1989, s. 69-200; M. İpçioğlu, "Kanunî Süleyman'ın Estergon (Esztergom) Seferi 1543 -Yeni Bir Kaynak-", *Osm.Ar.*, sy. 10 (1990), s. 137-159; G. Dávid, "Timar-Defter oder Dschizye-Defter? Bemerkungen zu einer Quellenausgabe für den Sandschak Stuhlweißenburg (Rezensionsartikel)", *WZKM*, sy. 81 (1991), s. 147-153; a.mif., "Székesfehervár", *EP* (Ing.), IX, 920; V. J. Parry, "Istólni (Istoni) Belghräd", a.e., IV, 273-274.

GÉZA DÁVID

İSVEÇ

Kuzey Avrupa'da ülke.

I. FİZİKİ ve BEŞERİ COĞRAFYA**II. TARİH****III. OSMANLI-İSVEÇ MÜNASEBETLERİ****IV. ÜLKEDE İSLÂMİYET ve****İSLÂM ARAŞTIRMALARI**

İskandinav yarımadasının doğu yarısını kaplayan İsveç, güney-kuzey doğrultusunda Baltık denizi ve bu denize bağlı Botni (Bothnia) körfezi boyunca uzanır; uzunluğu 1600, genişliği 400 km. kadardır. Batı ve kuzeyinde Norveç, kuzeydoğusunda Finlandiya, güneybatısında Kattegat ve Sund boğazlarıyla ayrıldığı Danimarka bulunur. Meşrutî krallıkla yönetilen ülkenin resmî adı Konungariket Sverige, yüzölçümü 449.964 km², nüfusu 8.900.000 (1999), başşehri Stockholm

(718.462 [1997]), diğer önemli şehirleri Gøteborg (454.016), Malmö (248.007), Uppsala (184.507) ve Linköping'dir (131.898).

I. FİZİKİ ve BEŞERİ COĞRAFYA

İsveç'in kuzey yarısı, Norveç sınırını oluşturan Kjølen sıradağlarından doğuya doğru Botni körfezine kadar alçalan geniş ve uzun bir yamaç biçimindedir (Laponya'daki Kebnekajse zirvesi, 2123 m.). Ülkenin orta kesimleri, Dördüncü zaman buzularının derin izler bıraktığı ve göllerin fazlasına yer kapladığı bir çöküntü alanı durumundadır. Orta İsveç'i meydana getiren bu çöküntü alanının güneyinde Danimarka, Hollanda ve Belçika'daki yüzey şekillerini hatırlatan alçak ovalık kesimler uzanır. İsveç'in iklimi İskandinav yarımadasının batı yarısını kaplayan Norveç'inkinden farklıdır. Zira yarımada boyunca uzanan İskandinav dağları Norveç'te hissedilen okyanus etkilerinin İsveç'e geçmesine engel olur; bu yüzden iklim daha sert ve yağışlar daha azdır. Ortalama sıcaklıklar kuzeyden güneye ve batıdan doğuya doğru artar. Yıllık yağış tutarları ise sıcaklığın aksine kuzeyden güneye ve batıdan doğuya doğru gittikçe azalır.

Avrupa ülkeleri arasında Finlandiya'dan sonra ormanlık alanları en geniş ülke İsveç'tir (toprakların % 54'ü). Ormanların büyük bir kısmı iğne yapraklı ağaçlardan meydana gelmekle birlikte bunların arasında yayvan yapraklı ağaçlara da rastlanır. Akarsular dik eğimli yamaçlardan indikleri için kısa boylu olup ulaşımaya elverişli değildir; ancak elektrik üretimine ve tomrukların yüzdürülerek belli merkezlerle ulaştırılmasına uygundur. Ülkede göl sayısı fazladır; Väner'n (5550 km²), Vättern (1900 km²) gibi en büyükleri güney kesimlerde bulunur. Bunlardan bazıları tektonik kökenlidir; bazıları ise yer yer moren (buzullaş) yığılılarının gerisinde oluşmuş doğal set gölleridir.

Avrupa'nın seyrek nüfuslu ülkelerinden biri olan İsveç'te km²'ye 21,6 kişi düşer. Kuzeyin tenhaliğine rağmen nüfusun % 80'i, 60. kuzey paralelinin güneyinde yaşar ve kalabalık şehirlerin tamamı bu kesimde toplanmıştır. Resmî dil halkın % 90'ının konuştuğu İsveççe'dir; ikinci dili Fince teşkil eder. Büyük çoğunluk Luther mezhebine mensuptur (% 89).

Sert iklim şartları dolayısıyla topraklarının sadece % 8'i tarıma elverişli olan İsveç'te en fazla şeker pancarı, buğday, ar-

pa, yulaf ve patates yetiştirilir. Hayvancılıkta sığır ve domuz sayısı 4 milyona yakındır; koyun sayısı ise çok daha geri durumdadır. Komşusu Norveç kadar değilse de balıkçılık, özellikle ringa avcılığı İsveç ekonomisinde önemli bir yer tutar. Ülkenin asıl ekonomik gücü orman ürünleriyle demir cevheri yataklarına dayanır. Maden kömüründen mahrum, fakat buna karşılık hidroelektrik enerjisi bakımından son derece zengin olan İsveç, kaynaklarını iyi kullanarak önemli bir sanayi ülkesi durumuna gelmeyi başarmıştır. Ülkenin yarımından fazlasını kaplayan ormanlar çeşitli sınıflı ham madde kaynağıdır. İhracat edilen mallar arasında orman ve kâğıt ürünleri başta gelir (kereste ve kâğıt hamuru ihracatın dörtte üçünü kapsar). İkinci sırada yer alan en önemli endüstri kolunu meydana getiren demir çelik üretimi ise gerekli ham madde ihtiyacını, aynı zamanda Avrupa'nın da en zengin demir cevheri damarı olan ülkenin kuzeyindeki Lapland demir yataklarından temin eder.

Ulaşım 11.200 kilometreyi bulan demiryolları, 134.000 kilometreye ulaşan karayolları ve tarifeli seferlerin yapıldığı kırk sekiz havaalanına sahip havayolları ile sağlanır. Son yıllarda önemli bir artış gösteren turizm gelirleri 3,5 milyar Amerika Birleşik Devletleri dolarının üzerindedir. Daha çok kâğıt, orman ürünleri, demir çelik, çeşitli makinelerden oluşan ihracatın ve makineler, kimyasal ürünler, petrol, gıda maddeleri, tekstil ürünlerinden oluşan ithalâtında yapıldığı ülkelerin başında Almanya, İngiltere, Norveç, Amerika Birleşik devletleri, Danimarka ve Finlandiya gelmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Selâmi Gözenç, *Avrupa Ülkeler Coğrafyası II: Kuzey, Batı ve Orta Avrupa Ülkeleri*, İstanbul 1983, s. 21-38; Nazmiye Özgüç, *Turizm Coğrafyası*, İstanbul 1984, s. 190; Erol Tümer'tekin, *Ekonomik Coğrafya*, İstanbul 1984, s. 264-265, 292, 300; "İsveç", *Bertelsmann: Bugünkü Dünyamız Atlas Ansiklopedi*, Gütersloh 1993, s. 16-19.

DİA

II. TARİH

Avcı toplulukların eski bir dolaşım ve yerleşim bölgesi olan İsveç'in diğer İskandinav halkları ile sıkı bir ilişki içinde geçen ilk tarih çağları efsanelerle doludur ve Avrupa'nın genel oluşumundan uzak bir coğrafyada tarih sahnesine çıkışı oldukça geçtir. Bu dönemde İsveç ortak mâbedleri Uppsala'da yer alan, kuzeyde Götarlar